

Личен фонд Константин Борисов Константинов – една семейна хроника на над 270 години

Д-р Тихомир Тонков
Държавен архив – Велико Търново

Konstantin Borisov Konstantinov personal fund – a family chronicle of over 270 years

Dr. Tihomir Tonkov
State archive - Veliko Tarnovo

Abstract: *The report is based, first of all, on the expertise and the completion of the personal fund of the Tarnovo-born businessman and public figure Konstantin Borisov Konstantinov here in the State Archives - Veliko Tarnovo, as well as the danger that the documents will not be processed in the Central State Archives - Sofia and they were not given the necessary publicity and promotion. Secondly, an overview of the documentary wealth contained in it is made. These are memorabilia, notes, original photographs and documents, charts and genealogies for the funder's maternal and paternal lines, going back in time to 1750. Offspring of famous and wealthy families from which a number of public figures, patriots, merchants and champions are descended as Prince Hadji Paraskeva h. Luka (1789-1821), Hadji Jordan Bradata (1780-1835), Nikola Piccolo (1792-1865), Nikola Zhekov (1802-1862), Hadji Pavli Hadji Ivanov (1814-1904), Panayot Slavkov (1849-1925), Ivan Panov Semerdzhiev (1850-1876), Stefan Stambolov (1854-1895), Rear Admiral Sava Ivanov (1891-1958). This is a small part of the documentary wealth that is held in the Archives and that will be presented through this report.*

Keywords: *Tarnovo, genealogies of the Chukovia, Hadjipavlivia and Zhekovia families, merchant, banker, Prince Hadji Paraskeva h. Luka (1789-1821), Hadji Jordan Bradata (1780-1835), Nikola Piccolo (1792-1865), Nikola Zhekov (1802-1862), Hadji Pavli Hadji Ivanov (1814-1904), Panayot Slavkov (1849-1925), Ivan Panov Semerdzhiev (1850-1876), Stefan Stambolov (1854-1895), Rear Admiral Sava Ivanov (1891-1958)*

Резюме: Докладът се основава преди всичко на експертизата и комплектуването на личния фонд на родения в Търново бизнесмен и общественик Константин Борисов Константинов тук в Държавен архив – Велико Търново, както и на опасността документите да не бъдат обработени в ЦДАРС – София и да не им бъде дадена необходимата публичност и

популяризиране. На второ място се прави преглед на съдържащото се в него документално богатство. Това са сувенири, бележки, оригинални снимки и документи, диаграми и родословия по майчина и бащина линия на ктитора, връщащи се назад във времето до 1750 г. Потомци на известни и богати семейства, от които редица общественици, патриоти, търговци и шампиони произлизат като княз Хаджи Параскева х. Лука (1789-1821), Хаджи Йордан Брадата (1780-1835), Никола Пиколо (1792-1865), Никола Жеков (1802-1862), Хаджи Павли Хаджи Иванов (1814-1904), Панайот Славков (1849-1925), Иван Панов Семерджиев (1850-1876), Стефан Стамболов (1854-1895), контраадмирал Сава Иванов (1891-1958). Това е малка част от документалното богатство, което се съхранява в Архива и което ще бъде представено чрез този доклад.

Ключови думи: Търново, родословия на родовете Чуковия, Хаджипавлива и Жековия, търговец, banker, княз Хаджи Параскева х. Лука (1789-1821), Хаджи Йордан Брадата (1780-1835), Никола Пиколо (1792-1865), Никола Жеков (1802-1862), Хаджи Павли Хаджи Иванов (1814-1904), Панайот Славков (1849-1925), Иван Панов Семерджиев (1850-1876), Стефан Стамболов (1854-1895), контраадмирал Сава Иванов (1891-1958)

Сред документалната съкровищница на Държавен архив – В. Търново особено силна и значима диря оставят документите дарени от стопанския и обществен деятел, възпитаник на Стопанския факултет на Софийския университет Константин Константинов. Трябва да отбележим никак нелекия път, който те изминават докато достигнат до фазата да бъдат зачислени във Фонд с пореден № 1830 в Търновския архив¹. [ДА-ВТ, Ф. 1830, оп. 1, а.е. 1-55 Личен фонд Константинов, Константин Борисов (1921 – ...)] Но за това малко по-подробно ще споменем малко по-долу. В архивите, глобално погледнато, а и не само там, богати семейни сбирки, обхващащи документални сведения на повече от два века съставляват една нищожна част. Все по-очевиден е факта, че добрата стара хартия като носител на информация започва да намалява и вече почти изчезва, така, че стойността на добре запазени оригинали на документи попаднали в категориите „особенни ценни“ и дори „уникални“ е огромна. Именно в тази връзка, нормативната уредба по архивно дело се е произнесла, а и съгласно чл. 8 от „Правилник за реда и организацията на използването на архивни документи в държавна агенция „Архиви“ (утвърден със заповед № 00-144/ 27.06.2022 г. на

Председателя на ДАА), при наличие на качествени четими копия (ксерокопия, микрофилми, дигитални копия и др.), оригинални документи не се предоставят за използване. навсякъде където има възможност². [Правилник за реда и организацията на използването на архивни документи в Държавна агенция „Архиви“ (утвърден със заповед № 00-144/ 27.06.2022 г. на председателя на ДАА)]

Ето няколко думи и за самия фондообразувател Константин Борисов Константинов. Той е роден на 29 юни 1921 г. в Търново³. [ДА-ВТ, Ф. 1830, оп. 1, а.е. 1] Баща му Борис Константинов (1891-1939) е от известния търновски род Чукови, с родоначалник Михо (1770-1875) от с. Балван махала, дн. с. Вишовград, Великотърновско, чиито син Пенчо Чуков (1810-1894) е сред най-видните представители в градския папукчийски еснаф. Майка му, по бащина линия, е от още по-виден род – внучка е на хаджи Павли хаджи Иванов (1814-1904), търговец с голям размах, първи banker на възрожденско Търново и член на Търновската община, чиято сестра Евгения е майка на видния наш държавник Стефан Стамболов (1854-1895). Корените на рода, сред които се забелязват личности от голям калибър като княз хаджи Параскева х. Лука (1789-1821), Никола Пиколо (1792-1865), Панайот Славков (1849-1925) и Иван Панов Семерджиев (1850-1876) могат да се проследят дори до 1750 г., до родоначалника Ангел Тахов (1750-1823). Родът му по майчина линия произхожда от Елена, като негов родоначалник е родолюбецът и борец против гръцкото духовенство търговецът Никола Жеков (1802-1862). Родее се и с един от ръководителите на Търновската завера от 1835 г. хаджи Йордан Брадата (1780-1835).⁴ [Пак там, а.е. 9-13, както и в Биография на фондообразувателя]

От 1923 до 1935 г. младият Константин живее и учи в Плевен, където неговия баща е назначен за мирови съдия и завършва там своето прогимназиално образование. За десет месеца през 1929 г., поради следващо преместване на съдийската практика на баща му в Шумен учи и там. През 1935 г. новото и последно назначение на бащата е в Софийски окръжен съд. През 1940 г. завършва I-ва мъжка гимназия в София и започва работа в Акционерно дружество (АД) «Континентал експорт» - София. Висше образование получава през 1951 г. в Стопанския факултет на Софийския уни-

верситет «Климент Охридски», със специалност „Народо-стопански науки“. Продължава и трудовата си кариера, като през 1941 г. постъпва в Централно управление на Кооперативна централа «Напред» - София. Междувременно отбива и редовна военна служба в I-ви противовъздушен артилерийски полк - Симеоново (1944-1946). След освобождаването му от военна служба е на работа в основания на 1 апр. 1947 г. Централен кооперативен съюз. През 1958 г. е вече на работа в Министерство на вътрешната търговия, във Вътрешнотърговските централи «Булет» и Държавно стопанско предприятие (ДСП) «Тексим», в последното като директор на кантора за хранителни стоки към „Дирекция за внос и износ на стоки за широко потребление“. Двете централи са емблема на упражняваната от тогавашната Българска комунистическа партия (БКП) държавна политика в използването на контрабандата в търговията. До 1968 г. тези икономически групировки се ползват с благословията и закрилата на първия човек в държавата – Тодор Живков, след като „Тексим“ в периода 1962-1969 г. е на чиста печалба от 27 млн. лв., а само тази на „Дирекцията за внос и износ“, за периода 1966-1968 г., е над 2 млн. лв. От 1969 г., под натиск от СССР, започва брожение срещу групировката, подклаждано и от членовете на ЦК на БКП Пенчо Кубадински и Тано Цолов. Основният мотив е да бъде спряно „вредното капиталистическо влияние“, за да не се повтори примера уж от Пражката пролет 1968 г. Назначени са финансови ревизии, водят се следствени дела срещу ръководителите им, в това число и Константин Константинов, а председателят на групировката и изпълняващ длъжността зам. министър на транспорта Георги Найденов, заедно с още 9 високопоставени лица, са хвърлени в затвора. Името на Константин Борисов Константинов е замесено, заедно с това на други директори на кантори, в повдигнатото обвинение в следствено дело №114/1970 г. на Софийска градска прокуратура срещу служители на бившата „Тексим“. Същото е спряно с постановление за прекратяване на предварителното производство от 18 авг. с.г., след отсъствието на убедителни доказателства за наличие на престъпление. След разформироването на „Тексим“ Константин Борисов Константинов, от есента на 1969 г., е началник отдел във външнотърговската централа на

ДСП «Разноизнос», където се пенсионира през 1981 г. През 70-те и 80-те години на ХХ век К. Константинов е съдебен заседател в Софийски районен съд, член е и на Великотърновско дружество „Трапезица“, т.е. на живущите в София търновци.⁵ [Пак там, а.е. 2-8; 14-18]

Ето как фонда попада в Държавен архив – В. Търново. Регистриран е в дирекция „Централен държавен архив“ (ЦДА), под № 1336 още на 6 февр. 2004 г., като груб опис с необработени документи. Следващите осемнадесет години, до 2022 г., тези документи продължават да не са обработени. Съдбата му е ясна и затова, за да се стигне до последваща експертиза и обработка, с протокол №1 от заседание на Експертно-проверочната комисия при ЦДА, проведено на 10 март 2022 г., е решено да бъде отчислен, заедно с още 25 фонда от личен произход, като е разпоредено те да бъдат включени към годишните планове на съответните архиви, откъдето са родом фондообразувателите, за научно-техническа обработка през 2022 г. Така документалният масив, послужил за съставянето на личен фонд „Константинов Борис Константинов“, постъпва в Държавен архив – Велико Търново през 2022 г., в необработен вид и в добро физическо състояние, заедно с пълният набор приложения, включващи протокол №1 на ЕПК при ЦДА за отчисление на фонда, биографична справка, опис на документите предадени в ЦДА, приемо-предавателна разписка и картон обр. 1. В края на същата 2022 г. фондът е зачислен в Държавен архив – Велико Търново, като груб опис в ИСДА. След извършването, от мен, на експертиза и научно-техническа обработка документите са систематизирани в 55 (петдесет и пет) архивни единици и зачислени през 2023 г. като инвентарен опис № 1 на документи за постоянно запазване във Фонд № 1830. Така предадените документи позволяват да се изготви една доста богата класификационна схема, състояща се от пет раздела: I. Биографични документи, II. Документи от творческата дейност, III. Документи от служебната дейност, IV Материали за близки родственици и V Чужди документи. Сред биографичните документи, съхранени от фондообразувателя, личат неговите кръщелно и зрелостно свидетелства и такива за завършени начални класове, както и дипломата му за висше образование. Най-значи-

мите документи от настоящия архивен опис са концентрирани в разделите „Творческа дейност“ и „Материали за близки родственици“.⁶ [Пак там, История на фонда]

В творческите материали, подвързани от него грижливо, под формата на лични напечатани бележки и спомени Константин Константинов, с адвокатска подреденост и точност, в хронологичен порядък, придружен от богат снимков и графичен материали дава сведения, някои от които малко познати и непознати, свързани не само с неговото детство и юношество, с професионалното му израстване, с миналото най-вече на родното Търново и София, но и за миналото на родовете по майчина и бащина линия. Така разгърнатата е една особено богата и многопластова родова панорама, с големи и богати фамилии и родственици, към която изследователската му страст и силна памет добавят ценни сведения и анализи на събития и личности от тогавашното минало и настояще на България, както и това на градовете в които живее – родното Търново, Плевен, Шумен и София. Особено пъстър е документалния, снимков и графичен материал, адекватно вплетен и допълващ хронологическия разказ на фондообразувателя. Портретните графики изготвени от него на съученици, преподаватели, колеги, близки и далечни роднини представят К. Константинов в малко известна светлина, като творческа и аналитична личност, която достоверно и правдиво пресъздава онова, което вижда и му прави впечатление в човека срещу него. В търсене на родовите корени се обръща назад в миналото до 1750 г., опрян на предишни изследвания от близки родственици, към които няма как да пропуснем имената на контраадмирал Сава Иванов и о.з. полковник Георги Чуков. Допълвайки техните родови проучвания, заедно с компетентната техническа помощ на дъщеря си Недялка Константинова (по мъж Папазян), Константинов изготвя родословията на близки родственици по бащина и майчина линия, каквото е това на Стамболовия род, обобщено и разбито на Чуковия род, Жековия род от Елена, хаджи Павливия род с разбивки и Атанас Иванчевия род, които представляват ценно градиво в краеведските проучвания на Търново, Елена, Сухиндол, с. Ветринци, Великотърновско и др. Документите от личния фонд са с широки хронологични граници

от 1834 до 2003 г. Най-старият, този от 1834 г. представлява брачна спогодба между Пенчо папукчи (праядото по бащина линия на фондообразувателя) и бъдещата му тъща Каля за вземането на дъщеря ѝ Ана за негова стопанка (съпруга), след даряването на определена брачна прикя и дарове. Търново. Макар и копие, ръкописна на новобългарски език дава сведения за все още изпълнената, по онова време, с гърцизми реч на търновци и е отправна точка за уреждането на брачните взаимоотношения през периода.⁷ [Пак там, а.е. 5-13]

В описа изпъкват със своето многообразие документите и сведенията на близките родственици по майчина и бащина линия, както и тези на съпругата му, които са отнесени в раздела „Материали за близки родственици“. Чувството на задълбоченост, подреденост, приемственост и емоционална загриженост към документалните и фотографски материали, спомени, бележки, дори вестникарски изрезки лъха от така представените и подвързани от него под формата на лексикони материали, които той се стреми да завещае и на внуците си. За споменатите по-горе личности от мащаба на княз Параскева х. Лука (1789-1821), Никола Пиколо (1792-1865), Павли хаджи Иванов (1814-1904), Иван Панов Семерджиев (1850-1876), Стефан Стамболов (1854-1895) и Панайот Славков (1849-1925), както и по линия на еленските патриоти хаджи Йордан Брадата (1780-1835) и Никола Жеков (1802-1862) Константинов се старее да остави на потомците не само родовете предадения и спомени, но и богат оригинален документален материал и снимков (там където успява да събере), под формата на кръщелни, брачни и зрелостни свидетелства, удостоверения и дипломи за завършено образование, смъртни актове, удостоверения за наследници, некролози и др. Така в съставената класификационна схема на фонда присъстват с документални материали над 20 представители на родовете му бащина и майчина линия. Интересно е, че четирима от осемте му чичовци, от Чуковия род, се ориентират към военна кариера и достигат до чин полковник, такъв е и дядо му Петко, сина на хаджи Павли х. Иванов. Добре известен на търновци е и неговия първи син Димитър х. Павлиев Иванов – основателя на читалище „Надежда“.⁸ [Пак там, а.е. 19-51]

Този богат родов фонд, отличим със събирателската страст на Константин Константинов към документите на близки и далечни роднини, става причина да попаднат при нас в Архива документални свидетелства, които са класифицирани към категорията на чуждите документи, но които по една или друга степен принадлежат на неизвестни или по-далечни и по-слабо проучени родственици, ненамерили място в така съставената класификационна схема. Тук можем да отличим оригиналите на атестата за завършване от младши портупей юнкер Александър Дацов от Зайчар (дн. Сърбия) Военното училище в София с първи разряд по успех, с получена за старшинство сума на балове по коефициенти от учебните предмети 105,92 и удостоверение от Негово Височество княз Фердинанд за удостояване с първи офицерски чин подпоручик.⁹ [Пак там, а.е. 53] Заслужава да се спомене и Правилник за слугите от Търново за 1903 г. Този кратичък документ, състоящ се от 6 глави и 24 члена, е с формат на малка книжка, с размери 13 на 19 см. На заглавната му страница пише, че е одобрен с предписание №5934 от 22 юли 1903 г. на Търновския окръжен управител и че е издаден в скоропечатницата на П. Х. Панайотов.¹⁰ [Пак там, а.е. 53] Появил се във време, когато отношенията слуга-господар е належащо да се урегулират нормативно, този документ е нагледен пример как са взети под внимание и защитени интересите и механизмите на взаимоотношения на двете страни. Във фонда намира място и изследването на Радка Саламанова „Семейна хроника. Един род на 350 години. Михайловският род от град Елена“.¹¹ [Пак там, а.е. 54]

Архивни източници / извори

1. ДА-ВТ, Ф. 1830, оп. 1, а.е. 1-55 Личен фонд Константинов, Константин Борисов (1921 – ...)
2. Правилник за реда и организацията на използването на архивни документи в Държавна агенция „Архиви“ (утвърден със заповед № 00-144/ 27.06.2022 г. на председателя на ДАА)
3. ДА-ВТ, Ф. 1830, оп. 1, а.е. 1
4. Пак там, а.е. 9-13, както и в Биография на фондообразувателя
5. Пак там, а.е. 2-8; 14-18
6. Пак там, История на фонда

7. Пак там, а.е. 5-13
8. Пак там, а.е. 19-51
9. Пак там, а.е. 53
10. Пак там, а.е. 53
11. Пак там, а.е. 54